

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย ภูมิปัญญาพื้นบ้านการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดง เพื่อการประดิษฐ์ทำพอนแบบพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยมีประเด็นในการวิจัยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการทอผ้าขึ้นตีนแดงขั้นตอนการผลิตรวมถึงการพัฒนาลวดลายผ้ามัดหมี่ตีนแดง และแนวคิดในการออกแบบทำร่าที่มีความสอดคล้องกับลวดลายผ้าขึ้นตีนแดงเพื่อการประดิษฐ์ทำพอนแบบพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดลำดับหัวข้อในบทที่ 3 ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
2. ระยะเวลาดำเนินการ
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดง เพื่อการสร้างสรรค์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

- 1 เพื่อศึกษาความประวัติความเป็นมาเป็นมาต้นกำเนิดการทอผ้าขึ้นตีนแดง
- 2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาขั้นตอนในการเลี้ยงหม่อนไหม การต้มฟอก การย้อมสีไหม และการสร้างลวดลาย
- 3 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับลวดลายอนุรักษ์ของผ้าขึ้นตีนแดง นำไปสู่แนวคิดทำพอนแบบพื้นบ้านอีสานใต้ตามลวดลายที่ผลิต

2. ระยะเวลาการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เริ่มทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ.2528 ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป

รายละเอียด	พ.ศ. 2558											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	↔											
2. เก็บรวบรวมข้อมูล		↔										
3. การเขียนเค้าโครงวิจัยและรายงานความก้าวหน้า			↔									
4.แก้ไขเค้าโครงวิจัยให้สมบูรณ์				↔								
5.ลงพื้นที่และศึกษาบริบทพื้นที่วิจัย					↔							
5.ทดสอบแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ตามเครื่องมือที่ใช้วิจัย							↔					
6. เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล								↔				
7.สรุปการวิเคราะห์รายงานผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ										↔		
8.แก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์พร้อมส่ง											↔	

ตารางที่ 1 ตารางระยะดำเนินการวิจัย

3. วิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงเพื่อการสร้างสรรคชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ โดยการมีส่วนร่วมของบ้านหัวสะพานในอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดง และแนวทางการสร้างสรรคชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้โดยการมีส่วนร่วมของบ้านหัวสะพานในอำเภอพุทไธสง ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้องกับทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม และการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

4. พื้นที่ทำการศึกษ

การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัยที่หมู่บ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่กรณีศึกษาวิจัย เนื่องจากในพื้นที่มีกลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าทอมัดหมี่ตีนแดง โดยใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม มีการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาใช้ในการพัฒนาผ้าทอมัดหมี่ตีนแดงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมในปัจจุบัน มีกิจกรรมการดำเนินงานต่อเนื่อง มีการบริหารจัดการเป็นที่ยอมรับของเครือข่ายกลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการผ้าทอมัดหมี่ตีนแดงกลุ่มอื่นในอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่กลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงในอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาค้างนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดง ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกที่จะทำการวิจัยกลุ่มทอผ้ามัดหมี่ตีนแดง จำนวน 5 คน
2. เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มบุคคลที่คาดว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลใน แนวลึกได้ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงอำเภอพุทไธสง รูปแบบ สี สัน และลวดลาย วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับวิธีการทอผ้าและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป รวมทั้งสิ้น 8 คน แบ่งเป็น

2.1.1 ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เช่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพุทไธสง จำนวน 2 คน รวม 2 คน

2.1.2 ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าผ้าซิ่นตีนแดงในจังหวัดบุรีรัมย์ 2 ร้าน ซึ่งได้รับคุณภาพผลิตภัณฑ์จากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จำนวน 4 คน

2.1.3 ภาคชุมชน ได้แก่

ผู้รู้เรื่องผ้าในชุมชน ได้แก่ ผู้อาวุโสในชุมชนที่มีประสบการณ์ความรู้เรื่องการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดง ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือสมาชิกในกลุ่มทอผ้า 1 ตำบล จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) สมาชิกกลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการทอผ้าซิ่นตีนแดง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตทอผ้าซิ่นตีนแดงจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งสิ้น 12 คน ได้แก่

2.2.1 ผู้ปฏิบัติการทอผ้าซิ่นตีนแดง ที่ทำหน้าที่เป็นผู้คัดเลือกเส้นใย ผู้ย้อมสี ผู้ทำลวดลายผ้า ผู้ทอผ้าและผู้ออกแบบ จาก 1 กลุ่มกลุ่มละ 5 คน

2.2.2 ผู้สาธิตทำรำ (นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์) จำนวน 7 คน

2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informant) บุคคลทั่วไป เช่น ผู้ซื้อหรือผู้ใช้ผ้ามัดหมี่ตีนแดง รวม 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงเพื่อการสร้างสรรค์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ โดยการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง ครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือวิจัย โดยการทบทวนเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. แบบสังเกต (Observation) โดยเริ่มการสังเกตและสำรวจ สภาพทั่วไปของชุมชนและสังเกตกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ การฟอก การย้อม การทำลวดลาย การทอผ้า เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอมัดหมี่ตีนแดง ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีทั้งแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการคัดเลือกวัตถุดิบ ในการผลิตผ้ามัดหมี่ตีนแดงอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มชาวบ้าน ผู้ประกอบการทอผ้ามัดหมี่ตีนแดงอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 1 กลุ่ม โดยตั้งกรอบแนวคิดและรูปแบบการสนทนา เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตผ้ามัดหมี่ตีนแดงอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ การคัดเลือกวัตถุดิบ การพัฒนากระบวนการผลิต การฟอก การย้อมสี การทำลวดลาย การทอผ้า ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการผลิต จากกลุ่มผู้ปฏิบัติให้ข้อมูลกระบวนการผลิตผ้ามัดหมี่ตีนแดง เพื่อพัฒนาเป็นสินค้ามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยกำหนดกลุ่มผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ดังนี้

3.1 สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมผ้าซิ่นตีนแดงอำเภอพุทไธสง จำนวน 1 กลุ่ม จำนวน 5 คน

3.2 กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง พัฒนาการอำเภอ จำนวน 1 คน นักวิชาการกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จำนวน 1 คน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 2 คน

3.3 กลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ ผู้ซื้อผู้ใช้ผ้าซิ่นตีนแดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสังเกต (Observation) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการสังเกต 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม พร้อมกับสังเกต ซักถามข้อมูลที่ยังสงสัยและจดบันทึก โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ การย้อมสี การทำลวดลาย และการทอผ้า

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตสภาพเหตุการณ์โดยทั่วไปของกิจกรรมในหมู่บ้านหรือกลุ่มผ้าทอมัดหมี่ตีนแดง

ผู้วิจัยกำหนดการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกต/สำรวจ สัมภาษณ์ และสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการศึกษา โดยสังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยจะดำเนินการจัดกระทำข้อมูล ตามแนวความคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นก่อนลงทำงานภาคสนามสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มที่วิจัย
 2. นำเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายภาพ เทปบันทึกเสียง ลงพื้นที่ภาคสนามตามที่กำหนดไว้
 3. ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยกำหนดแผนการดำเนินงานตามลำดับ คือ
 - 3.1 สร้างความคุ้นเคย ความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อการหาข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง
 - 3.2 กำหนดวันเวลา
 - 3.3 ผู้วิจัยจะดำเนินการสังเกต และสัมภาษณ์การดำเนินงานของกลุ่มในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ทราบถึงความรู้ภูมิปัญญาและการพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น
- การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธี
1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ในกลุ่มเป้าหมายตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
 2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการผลิตการทอชิ้นดินแดงและนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางการสร้างสรรค์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ ของจังหวัดบุรีรัมย์

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการบันทึกรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกออกประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้นี้มีความครบถ้วนเพียงพอเหมาะสมพร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์ สรุปแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้องกันผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และ หากมีข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านการทอผ้ามัดหมี่ดินแดงเพื่อการสร้างสรรค์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการมีส่วนร่วมของบ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ นำมาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ประเด็นที่กำหนดไว้ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และอธิบายผลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้นี้มาสรุปอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)